

Gdańsk, dnia 19 stycznia 2024

prof. dr hab. Wiesław Jerzy Cubala
Klinika Psychiatrii Dorosłych
Katedra Psychiatrii
Gdański Uniwersytet Medyczny

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Niny Szalas

pt. *Niekorzystne doświadczenia w dzieciństwie (ACE-Adverse Childhood Experiences) wśród dzieci i młodzieży hospitalizowanych w oddziale psychiatrycznym - ocena związków z występowaniem zaburzeń psychicznych, podejmowaniem prób samobójczych i dokonywaniem samookaleczeń.*

Promotor: prof. dr hab. n. med. n. zdr. Anita Bryńska;

Niniejszą recenzję sporządziłem po otrzymaniu pisma Przewodniczącego Rady Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, z dnia 19 września 2023 roku, o powołaniu mnie na podstawie art. 190 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.) na recenzenta w/w rozprawy doktorskiej przez Radę Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego Uchwałą Nr 219/2023.

Niekorzystne Doświadczenia w Dzieciństwie (ang. Adverse Childhood Experiences - ACE), obejmujące różnorodne stresujące i traumatyczne wydarzenia przez pierwsze 18 lat życia, są powszechne i związane z zaburzeniami zdrowia psychicznego, zarówno w dzieciństwie, jak i w dorosłym życiu, oraz funkcjonowaniem społecznym i zawodowym. Teorie opisujące związki ACE z negatywnymi konsekwencjami w funkcjonowaniu psychicznym uwzględniają wieloczynnikową etiologię, obejmującą czynniki biologiczne, społeczne, środowiskowe, kulturowe i psychologiczne. Istotne są te, które narażają na długotrwały stres i powodują traumę interpersonalną. Chociaż ACE zwiększa ryzyko samookaleczeń i prób samobójczych u młodzieży, badania nad zmiennymi pośredniczącymi, zwłaszcza wśród pacjentów hospitalizowanych, są nieliczne. Jednocześnie codzienna praktyka oddziałów psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży wskazuje na potrzebę systematycznej oceny ACE oraz suicydalności, co jest tematem recenzowanej dysertacji, poświęconej ocenie związku ACE z rodzajem zaburzeń psychicznych, próbami samobójczymi i samookaleczeniami u dzieci i młodzieży hospitalizowanych w oddziale psychiatrycznym.

Przedstawiona do oceny praca składa się z 2 rozdziałów oraz streszczenia w języku polskim i angielskim, wykazu zastosowanych skrótów, bibliografii oraz spisu tabel i wykresów, spisanych na 122 stronach tekstu. Praca ma układ typowy. Manuskrypt zawiera obszerne wprowadzenie w tematykę niekorzystnych doświadczeń w dzieciństwie, obejmującą rys historyczny,

terminologię, epidemiologię wraz z ich wpływem na rozwój człowieka, a w szczególności na występowanie zaburzeń psychicznych i zachowań samobójczych oraz dokonywanie samookaleczeń wraz z omówieniem podstaw teoretycznych powyższych zjawisk dla rozwoju człowieka. Cele pracy wraz z precyzyjnie zdefiniowanymi hipotezami badawczymi są czytelnie przedstawione oraz znajdują odzwierciedlenie w przyjętej metodologii badawczej. Wyniki przedstawione są przejrzysto, a na szczególną uwagę zasługują czytelne wykresy. Dyskusja jest przeprowadzona poprawnie, a wnioski odnoszą się do postawionych hipotez badawczych.

Celem pracy była ocena wpływu niekorzystnych doświadczeń w dzieciństwie na występowanie zaburzeń psychicznych, podejmowanie prób samobójczych i dokonywanie samookaleczeń wśród dzieci i młodzieży hospitalizowanych w oddziale psychiatrycznym.

Metodologia niniejszej rozprawy doktorskiej opiera się o retrospektywne, opisowe badanie obserwacyjne, którym objęto 1232 pacjentów hospitalizowanych Oddziale Klinicznym Psychiatrii Wieku Rozwojowego UCK WUM, spośród których wyodrębniono grupę badaną 318 osób (średni wiek 12,7 lat) z udokumentowanym doświadczeniem różnych form przemocy przed hospitalizacją (106 chłopców oraz 212 dziewcząt). W grupie badanej oceniono częstość występowania różnych form ACE (w tym przemocy emocjonalnej, fizycznej, seksualnej, rówieśniczej, zaniedbania, zaburzeń psychicznych u jednego lub obojga rodziców, uzależnienia lub nadużywania alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych u jednego lub obojga rodziców, wychowywania się w rodzinie niepełnej lub konfliktowej atmosferze), częstość stosowania przemocy w zależności od osoby sprawcy, podejmowanie działań interwencyjnych w odniesieniu do zjawiska przemocy w zależności od liczby ACE, liczbę hospitalizacji oraz liczbę ustalonych rozpoznań w zależności od liczby ACE, związek skumulowanej liczby ACE z występowaniem zaburzeń eksternalizacyjnych, zaburzeń internalizacyjnych, zaburzeń neurorozwojowych, nieprawidłowo kształtującej się osobowości, dokonywaniem samookaleczeń, podejmowaniem prób „S”, liczbą hospitalizacji oraz liczbą ustalonych rozpoznań.

Rozpowszechnienie ACE u 26% w oddziale psychiatrycznym dzieci i młodzieży przed hospitalizacją wraz z obserwacją ich uprzedniej identyfikacji wraz ze sprawcami przemocy przez zinstytucjonalizowane organy opiekuńcze oraz powiązane skutki zdrowotne (zaburzenia internalizacyjne, podejmowanie prób samobójczych i dokonywanie samookaleczeń) wraz z wzrostem liczby hospitalizacji, związanym z poziomem ekspozycji na ACE to ważne i istotne dla praktyki terapeutycznej obserwacje. Mają one również skutek systemowy, wskazując potencjalnie na grupy ryzyka wymagające szczególnej uwagi, w szczególności w zakresie opieki poszpitalnej, w ramach leczenia otwartego. Jest to również część obserwacji Doktorantki, która wskazuje na niewydolność mechanizmów służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

O dużej dojrzałości badawczej Doktorantki świadczy szeroka dyskusja ograniczeń badania, wskazująca na sposób interpretacji wyników i wnioskowania, bez tendencji do spekulacji.

Pozwala to czytającemu pracę na jasny odbiór wniosków jako odnoszących się do populacji młodzieży będącej pod opieką trzeciorzędowego ośrodka referencyjnego.

Uzyskane wyniki są ciekawe, wartościowe i bezspornie nowatorskie, a ich publikacja stanowi istotny wkład w literaturę tematu.

Rozprawę przeczytałem z zaciekawieniem. Stąd też moja jedyna uwaga merytoryczna do metodologii i wyników badania, związana z klasycznym ujęciem wyników w formie monografii. Badanie jest oparte o retrospektywny rejestr naturalistyczny. W mojej opinii powinno otrzymać aprobatę bioetyczną dla analizy danych oraz zostać umieszczone w rejestrze NCT. Pozwoli to na opublikowanie obserwacji w prasie międzynarodowej przy zachowaniu zasad etyki i rzetelności publikacyjnej. Przy skali wyzwań w obszarze opieki w zakresie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży znaleziska Doktorantki mają duże znaczenie praktyczne dla rozwiązań systemowych oraz, co najważniejsze, dla praktyki terapeutycznej z utrzymaniem prymatu dobra i ochrony pacjenta. Zauważyłem również niezgrabności językowe streszczenia w języku angielskim, związane z kanonem użycia następstwa czasu oraz sposób formatowania ułamków dziesiętnych, który może wpływać na podatność pracy na wyszukiwanie w bazach bibliometrycznych stanowi nieznaczący mankament pracy.

Powyższe uwagi, które dotyczą wszystkich części pracy należy traktować jako wskazówki do udoskonalenia przyszłych publikacji, a nie jako podważające wartość merytoryczną. W końcowej ocenie jednoznacznie stwierdzam, iż rozprawa doktorska mgr Niny Szalas w pełni odpowiada warunkom określonym w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.). Doktorantka wykazał się obszerną wiedzą teoretyczną w zakresie podjętej problematyki. Potrafiła samodzielnie zaprojektować i wykonać badania oraz dokonała poprawnej analizy uzyskanych wyników. Rezultaty pracy mają oryginalną wartość naukową, a także aplikacyjną. Wnoszę zatem do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego wniosek o dopuszczenie mgr Niny Szalas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie, ze względu na bardzo dużą wartość badawczą rozprawy i zdolność do przedstawienia jej też przez Doktorantkę w literaturze przedmiotu, wnioskuję do Wysokiej Rady o jej wyróżnienie.

Wiesław J. Cudała